

Ірина Збір

ІСТОРІЯ НАПИСАННЯ ЗБІРНИКА “ВОЛИНЬ. ОБРЯДИ, МЕЛОДІЇ, ПІСНІ” ОСКАРА КОЛЬБЕРГА*

Розглянуто історію написання збірника “Волинь” О. Кольберга не лише на матеріалі епістолярної спадщини польського фольклориста та передмови до збірника, а й з урахуванням інших розвідок, монографій, статей українських і польських дослідників та Додаткового тому до збірника “Волинь”, що підкреслює його цілісність.

Ключові слова: *Оскар Кольберг, збірник “Волинь”, фольклор, регіональне дослідження, фольклорно-етнографічний матеріал, район.*

Народознавча спадщина О. Кольберга представлена матеріалами з різних етнографічних районів України – Волині, Поділля, Полісся, Холмщини і Підляшшя, Опілля, Гуцульщини та Покуття. Це пояснюється тим, що у практичній роботі дослідник цікавився самотніми зразками усної поетичної творчості в межах давньої Речі посполитої, головню орієнтуючись на місцевості, найбільш віддалені від центру. Крім традиційної культури польського населення, О. Кольберг вивчав народнопоетичну творчість й інших етнічних груп, зокрема, українців, білорусів, литовців, лужичан, чехів і словаків, південних слов'ян. Польський дослідник так охарактеризував своє зацікавлення переважно слов'янським фольклором: “План, який я собі намалював у роботі, охоплює всі землі давньої Польщі, повинен представити сповна досліджувані регіони: матеріали, зібрані лише з Русі (Галичини, Волині і Холмщини), можуть скласти кільканадцять томів. [...] Одно тільки певно, що поки Бог сили і здоров'я збереже (а для праці за столом ще мені їх не бракує), не перестану працювати над обраним об'єктом” [14, s. 268-269].

За період від 1856 до 1880 рр. О. Кольберг здійснив 11 “етнографічних експедицій” в Україну: у Східне і Західне Поділля, Карпати і Прикарпаття, Волинь. Під час цих подорожей було зібрано величезний етнографічний і фольклорний матеріал, який пізніше дослідник опублікував у чотиритомному збірнику “Pokusie” (“Покуття”, 1882, 1883, 1888, 1889), тритомному – “Sanockie-Krośnieńskie” (“Сянощина-Кроснянина”, 1972–1974), двотомних – “Chelmskie” (“Холмщина”, 1890–1891), “Ruś Karpacka” (“Русь Карпатська”, 1970–1971) і “Ruś Czerwona” (“Русь Червона”, 1976, 1979); фольклорно-етнографічних монографіях “Przemyskie” (“Перемишльщина”, 1891), “Wołyń. Obrzędy, melodie, pieśni” (“Волинь. Обряди, мелодії, пісні”, 1907), “Tarnowskie-Rzeszowskie” (“Тарнівщина-Жешівщина”, 1967), “Białoruś-Polesie” (“Білорусь–Полісся”, 1968) і “Podole” (“Поділля”, 1994). Правда, значна частина з яких з'явилася друком уже після смерті О. Кольберга, однак їх дослідник підготував ще у 60-х–80-х роках ХІХ ст., а упорядники видали без власного редакторського втручання.

На думку В. Юзвенко, “в оцінці української народнопоетичної творчості О. Кольберг пішов значно далі своїх попередників. Українську народну пісенність він розглядав не тільки як відгомін старовини, а й вказував на її дійову роль, зв'язок з громадським життям і підкреслював національну специфіку [8, с. 90–92]”. У вступі до другого тому “Покуття” О. Кольберг дав таку характеристику українським народним пісням: “Українські народні пісні – це твори високої поетичної цінності [...] сповнені гумору та життєвого дотепу, а нерідко уїдливої, різкої сатири, в якій сміливо викриваються недоліки суспільства [16, s. VII]”. Поzza увагою польського фольклориста не залишилися й твори інших жанрів української народної словесності – казки, загадки, прислів'я, приказки тощо.

Збираючи і вивчаючи фольклор на українських землях, найбільше уваги О. Кольберг приділив Покуттю, однак інші райони України не залишилися на маргінесі його досліджень. Зокрема, це стосується Волині – етнографічного району, який польський учений відвідав лише один раз, однак зібраний там матеріал, залишається неоцінним внеском в історію української фольклористики. Відомості про це знаходимо в епістолярній спадщині О. Кольберга, у передмові до збірника “Волинь” та Додатковому тому до цього збірника “Wołyń. Supplement do tomu 36”, у розвідках українських і польських дослідників. Зокрема, І. Коперніцького “Oskar Kolberg” (Краків, 1889), О. Пипіна “Этнография малорусская” (Санкт-Петербург, 1891), М. Сумцова “История малорусской этнографии” (Київ, 1896), С. Лама “Oskar Kolberg. Żywot i praca” (Львів, 1914), М. Азадовського “История русской фольклористики” (Москва, 1958), В. Юзвенко “Українська народна поетична творчість у польській фольклористиці ХІХ ст.” (Київ, 1961), Р. Гурського “Oskar Kolberg. Zarys życia i działalności” (Варшава, 1974), З.

* Далі у статті вживатиметься лише “Волинь”.

Болтарович "Україна в дослідженнях польських фольклористів XIX ст." (Київ, 1976), у статтях Е. Міллерової та А. Скрукви "Oskar Kolberg (1814–1890)" ("Dzieje folklorystyki polskiej 1864–1918", 1982), О. Польової "Вивчення духовної і матеріальної культури населення Волині польськими дослідниками XIX ст." (2012) та інших. Однак поза увагою цих учених залишилися окремі аспекти історії написання збірника "Волинь" О. Кольберга.

Враховуючи досвід попередників, можна так сформулювати завдання статті: розглянути історію написання збірника "Волинь" О. Кольберга не лише на матеріалі епістолярної спадщини фольклориста та передмови до цієї праці, а й з урахуванням інших розвідок, монографій, статей українських та польських дослідників; висвітлити основні етапи роботи над розвідкою і труднощі, з якими зіткнувся вчений; окреслити методологічні принципи розуміння та написання фольклорно-етнографічної монографії О. Кольбергом; подати цілісну картину вивчення фольклору та етнографії Волині в діяльності польського дослідника.

Фольклорно-етнографічна монографія "Волинь" з'явилася через 27 років після смерті О. Кольберга і звичайно відрізняється від початкових задумів дослідника. Спочатку архівними матеріалами О. Кольберга займався його друг і соратник Ізидор Коперніцький, потім збірник "Волинь" упорядковував і готував до друку польський етнограф Адам Фішер, а видавцем і редактором монографії був польський літературний критик Юзеф Третяк та двоє його помічників Станіслав Фішер¹ і Феліціан Шопський², які вибрали з рукописних матеріалів та видали тільки частину записів фольклориста з цього району. Однак неопублікованими залишилося чимало українських і польських пісень, етнографічних матеріалів, нотаток тощо.

Збірник "Волинь" складається з двох розділів. У першому міститься три описи весільного обряду (із с. Туличів біля Ковеля, а також сіл Висоцьк і Турчин), тут же подано тексти 627 різножанрових пісень із музикою, п'ять мелодій, які записав сам О. Кольберг. Другий розділ стосується "казок люду руського" (25 українських казок), які зібрав на Волині у 1835 р. і подарував О. Кольбергу невідомий житомир'янин. На папці, яка містила цей матеріал, був напис: "Пану Оскарові Кольбергу як бездарний подарунок 25 серпня (6 вересня) 1862. Житомир" [17, s. 412].

Отже, до збірника "Волинь" увійшла найбільша кількість матеріалів з таких місцевостей: сіл Туличів, Туричани, Тагачин, Купичів (Турійський район), с. Набруска (Маневицький район), с. Суховоля (Луцький район), с. Висоцьк (Любомльський район), с. Обзир (Камінь-Каширський район), міст Любомль, Ковель та Луцьк Волинської області; сіл Більче і Берестечко (Демидівський район), с. Межиріч (Острозький район), с. Дубно (Рокитнянський район), міст Рівне та Корець Рівненської області; смт Любар (Любарський район), міст Житомир, Овруч і Чуднів Житомирської області; с. Піщатинці (Шумський район) Тернопільської області; с. Овсянники (Козятинський район) Вінницької області. Та поодинокі записи з міст Броди та Золочів Львівської області; смт Торчин (Луцький район), с. Грудки (Камінь-Каширський район), м. Володимир-Волинський Волинської області; с. Пустомити (Гощанський район), с. Забара (Корецький район), м. Остріг Рівненської області; смт Брацлав (Немирівський район) та с. Комсомольське (Махнівка) (Козятинський район) Вінницької області; с. Зубковичі (Олевський район), міст Новоград-Волинський, Радомишль, Бердичів Житомирської області; м. Кам'янець-Подільський, с. Ожигівці (Волочиський район) Хмельницької області; міст Київ, Васильків, Канів Київської області.

Велику територію Волині О. Кольберг відвідав лише раз, у 1862 р. Однак до того часу він записував українські народні мелодії та пісні в різних місцевостях Польщі, де проживали вихідці з України. У 1859 р. О. Кольберг так відповів на заклики редакції часопису "Ruch Muzyczny"³: "[...] у мойї теці міститься близько тисячі мелодій, які походять з Волині, Поділля, України, Білорусі і Покуття (в Галичині), які я зібрав і записав у Варшаві та Королівстві від вихідців з тих околиць, солдатів, службовців та інших, які втратили не своєї ідентичності. [...] Відчуваю брак записів, тому планую особисто відвідати ці райони. Однак до того моменту в мене не було ані часу, ані можливості це зробити" [12, s. 193].

Фольклористика

Як уже зазначалося, фольклорно-етнографічні матеріали з Волині не були опубліковані за життя польського вченого. Тому невідомо, що вкладав сам О. Кольберг у поняття "Волинь". Зазвичай визначення етнографічних меж району він робив у вступі, коли вже готував монографію до друку. Ознайомлення з регіональними записами О. Кольберга, його нотатками, листами і видавничими планами дає змогу не тільки визначити межі району, а й з'ясувати місцевості, які, як вважав дослідник, туди входили. Також відомо, що О. Кольберг, працюючи над черговими томами з серії "Lud. Jego zwyczaj, sposyб życia, mowa, podania, przysłowia, obrzędy, zabawy, pieśni, muzyka i tańce" ("Народ, його звичаї, спосіб життя, мова, перекази, прислів'я, обряди, пісні, ігри, музика і танці"), для окреслення географії того чи іншого району доволі часто використовував адміністративний поділ.

¹ Станіслав Фішер (Stanisław Fischer) – педагог і громадський діяч.

² Феліціан Шопський (Felicjan Szopski) – композитор, педагог, музичний критик, професор Консерваторії музичного товариства.

³ "Ruch muzyczny" ("Рух музичний") – польський музичний журнал, у якому публікують рецензії на нові музичні твори, звіти про проведення фестивалів. Почав виходити у Варшаві з 1857 р. Часопис було відновлено після Другої світової війни у Кракові. З 1959 р. знову друкується у Варшаві.

Аналізуючи записи і нотатки польського фольклориста, можна твердити, що це практично територія давньої Волинської губернії з центром у місті Житомир. Однак, як зазначають дослідники, “[...] він [О. Кольберг. – І. З.] доволі часто мав сумніви щодо належності деяких місцевостей до Волинської губернії. Іноді матеріали з околиць Овруча, Ковеля і Володимир-Волинського містяться у рукописах збірника «Пінське і волинське Полісся» («Polesie pińskie i wołyńskie»), що вийшли друком під назвою «Білорусь-Полісся» («Białoruś – Polesie»), хоча записи з Ковеля і Володимира знаходяться у теці планованої монографії «Західна Волинь» («Wołyń zachodnia»), а записи з околиць Овруча вміщено і в теці «Волинь» («Wołyń»), і «Полісся» («Polesie»)» [18, s. VI].

За визначенням Інституту народознавства НАН України, цей історико-етнографічний район розташований на території басейну правих приток Прип’яті і середнього поріччя Західного Бугу, що охоплює південні райони сучасних Волинської, Рівненської, південно-західні – Житомирської, північну смугу – Хмельницької, Тернопільської та Львівської областей. До етнографічної Волині на заході дотичне лівобережжя Побужжя – Східна Холмщина. Окреслення цього району збігається з давньоукраїнською історичною областю “Волинська земля”, без її північної зони – Західного Полісся. Визначення етнографічних меж Волині О. Кольберга практично збігається з сучасною класифікацією [3].

Перебування О. Кольберга на Волині тривало два місяці – з 30 липня по 3 жовтня. Деяку інформації про маршрут його подорожі надбуємо в журналі подорожніх нотаток, який учений написав наприкінці життя. Там зазначено: “[...] на Волинь від Туличова (Добровольських) до Туричан (Сераковських), Більче (Солтанів) [...] Житомира [15, s. 66]”. Однак це дуже фрагментарні відомості. У цих чотирьох місцевостях О. Кольберг затримувався найдовше, у них він також зафіксував найбільшу кількість записів, однак відомо, що він відвідав й інші села та містечка.

Як зауважують дослідники, “у своїх подорожніх нотатках О. Кольберг згадує три прізвища. Це родина Добровольських з Туличова (на жаль, не вдалося відшукати більше інформації), про Сераковських з Туричан (лише відомо, що вони були власниками цього маєтку впродовж багатьох років), однак дещо більше інформації знаходимо про діяльність родини Михайла Солтана, в яких гостював О. Кольберг у Більче, і яка була прикладом патріотичних польських сімей у Російській імперії” [18, s. VII–VIII].

У цих нотатках О. Кольберг чомусь не згадав Івана Прусіновського, з яким, імовірно, зустрічався і то неодноразово. І. Прусіновський працював адвокатом і дуже цікавився фольклором, писав вірші, оповідання, а його будинок у Житомирі, де він поселився у 1848 році, став осередком культурного життя поляків цього регіону. Правдоподібно, що О. Кольберг уперше зустрівся з ним у Житомирі, однак, можливо, вони могли познайомитися раніше, бо обидва були дописувачами часопису “Biblioteka Warszawska”. Перебуваючи в маєтку І. Прусіновського, О. Кольберг отримав від нього записи 25 українських народних казок, перекладених польською мовою, з надписом: “Панові Оскарові Кольбергу як неефективний подарунок” і дата: “6 вересня 1862” [18, s. IX]. Це ім’я не згадується у збірнику “Волинь” (див. вище). Ю. Третяк у вступному слові “Від упорядника” зазначив, що “[...] його [невідомого житомирця. – І. З.] прізвище я не міг розшифрувати” [17, s. IX]. Цю інформацію знаходимо у Додатковому томі до збірника “Волинь”.

У рукописних матеріалах О. Кольберга є чимало нотаток, у яких зазначено імена інших осіб та назви населених пунктів на Волині, де гостював фольклорист. Зокрема, це села Пустомити, Седлище біля Рівного, де О. Кольберг записав близько тридцяти пісень та, імовірно, сам відвідав ці місцевості або безпосередньо спілкувався з мешканцями цих населених пунктів. Серед записів пісень з Туричан і околиць занотовано адреси: “Сатіїв, три милі від Луцька, Казимир Мьончинський” [18, s. IX] та “Леон Конопальський – Голишів, з’їзд мір. в Луцьку” [18, s. X], однак в архіві О. Кольберга відсутні записи з тих місцевостей.

Поїздка на Волинь у 1862 р. була першим та єдиним безпосереднім ознайомленням Кольберга з цим етнографічним районом України. Вона принесла багаті ужинки, а це кількості пісень і мелодій, кілька описів весілля та багато записів і нотаток про інші звичаї та обряди. Однак нотатки О. Кольберга про матеріальну культуру району обмежуються короткими згадками, які можна назвати здебільшого лексичними поясненнями, а не етнографічними записами. Такий підхід до фіксації та опрацювання матеріалу абсолютно виправданий, адже збір матеріалу на Волині припадає на початковий етап діяльності фольклориста. Тому в той час О. Кольберга найбільше цікавили народні мелодії, пісні та обряди, які вони супроводжували.

Однак у 1863–1865 рр. у фольклориста зароджується гігантський проект усебічної документації народної культури територій давньої Речі Посполитої у формі панорамної серії регіональних монографій “Lud”, які загалом створюють образ народної культури XIX ст. Про план укладання таких монографій довідуємося з його листа до редакції “Biblioteki Warszawskiej” [13, s. 102–106]. Шукаючи кошти на публікацію окремих томів цієї серії, О. Кольберг звернувся за фінансовою допомогою до Народного закладу ім. Оссолінських у Львові, подавши його директорів, Августові Бельовському, план роботи з 62-х позицій. Монографія “Волинь” мала складатися з двох частин з таким поясненням: “Том 26 – “Західна Волинь” (“Wołyń zachodni”)

(Луцьк, Ковель, Володимир)" і "том 43 – "Східна Волинь" ("Wołyń wschodni)" [13, s. 303, 304]. Другу назву подано без назв головних осередків району.

Упродовж наступних років О. Кольберг готував матеріали з Волині до друку. Пісні, які він зафіксував у районі, переписував, зіставляючи їх варіанти і редагуючи мелодії та тексти. Польський фольклорист упорядковував описи весіль, залучаючи до обряду пісні та мелодії. Шукав варіанти пісень у записках своїх попередників, зокрема В. Залеського та Жеготи Паулі. О. Кольберг також збирав відомості про Волинь у різних періодичних виданнях, окремих дослідженнях тощо.

Зокрема, у 1873 р. О. Кольберг, інформуючи про свої видавничі плани і шукаючи фінансової допомоги на видання томів "Ludu", згадує про збірник "Волинь" як монографію " [...] найменше приготовану до друку, а матеріали більшою чи меншою мірою зібрані та частково опрацьовані" [13, s. 442]. Однак через шість років фольклорист у листі до Я. Крашевського писав: " План, який я собі накреслив у роботі, [...] потрібно дотримуватися у кожному томі" [14, s. 268–269].

Робота над цим збірником тривала до кінця життя дослідника. За твердженням самого О. Кольберга, однією з причин, чому ця монографія залишилася неопублікованою, була недостатня кількість етнографічних матеріалів з цього району. Рукописи свідчать, що з 1862 р. – часу подорожі на Волинь, кількість матеріалів суттєво не збільшилася. Впродовж наступних років Кольберг продовжував досліджувати інші райони, а з 1871 р. зовсім не відвідував теренів Російської імперії.

З 1890 р. – після смерті О. Кольберга – І. Коперницький займався його архівними матеріалами. Він так схарактеризував цю теку:

"Тека 26 «Волинь» («Wołyń»):

а) Велика кількість пісень з мелодіями, які записав О. Кольберг в околицях Ковеля (найбільше), Любомля, Дубна і Житомира. Між ними є кілька описів весіль, танців, трохи інших матеріалів і нотаток. З цього можна укласти цілий том не надто малий.

б) Виписки, вирізки і нотатки з різних джерел про Волинь, невелика кількість.

в) Рукопис І. Прусіновського «Волинські казки, записані і опрацьовані ним у 1835 році», дуже цікаві і варті бути виданими у «Zbiorze Wiadomości» [19].

У 1891 р. після смерті І. Коперницького всі рукописні матеріали О. Кольберга залишилися в архіві Академії наук, лише згодом їх почали опрацьовувати і видавати. У 1907 р. було опубліковано матеріали з Волині. До тому ввійшли переважно записи, які містилися в теці "26 Волинь", тобто те, що приготував О. Кольберг ще за життя. Однак залишилося ще багато неопублікованих матеріалів з цього району.

У 2002 р. вийшов довгоочікуваний фольклористами і науковцями Додатковий том до збірника "Волинь" із серії Повного зібрання творів О. Кольберга. Це багатолічна й клопітка колективна праця Польського народознавчого товариства у Вроцлаві, де зараз перебуває вся рукописна спадщина фольклориста, та Інституту імені Оскара Кольберга у Познані¹.

У вступі дослідники та упорядники рукописної спадщини О. Кольберга Агата Скруква та Анна Руда висвітлили перебіг регіональних досліджень фольклориста на Волині, його роботу з підготовки монографії до друку, відомості про кореспондентів та інформаторів, а також схарактеризували сучасний стан його рукописної спадщини.

Том складається з кількох розділів різного характеру. Перший розділ містить доволі багато матеріалів до Кольбертівської монографії, що складаються з розділу "Край" і "Населення", опису звичаїв календарної та родинної обрядовості з піснями і мелодіями, що їх супроводжують, великої кількості позаобрядових пісень і танців, а також записів народної прози (казки, легенди, перекази, загадки, прислів'я тощо). Другий розділ – це коментарі до джерел, якими користувався О. Кольберг, тобто це матеріали, що збереглися у його рукописній спадщині, а також література, на яку покликався дослідник у збірнику "Волинь".

Бібліографія та покажчики (географічних назв і назв пісень) – це останній розділ тому, що підкреслює цілісність збірника "Волинь".

З наукового погляду збірник є цінним джерелом оригінального й автентичного фольклорного матеріалу Волині. Хоча О. Кольберг сам вказував на деякі недоліки розвідки, зокрема, що у цьому збірнику йому не вдалося втілити важливу ідею регіонального дослідження, він усе ж залишається цілісним дослідженням цього етнографічного району.

Історія написання збірника "Волинь" О. Кольберга стала не лише значним явищем у розвитку української фольклористики та етнографії, а й у діяльності польського вченого зокрема. Сучасна народознавча наука намагається узагальнити основні принципи фольклорно-етнографічної діяльності О. Кольберга як збирача й дослідника української усної народної творчості. Отже, наукова спадщина вченого й донині залишається предметом дослідження фольклористів, етнографів, музикологів та поціновувачів української минувшини, а його збірник "Волинь" посідає чільне місце в історії української фольклористики.

¹ Варто зауважити, що Додатковий том до збірника "Волинь" надруковано за підтримки Польської академії наук за кошти Міністерства науки і вищої школи та Міністерства культури і народної спадщини.

Література

1. Азадовский М. К. История русской фольклористики : в 2 кн. / [вступ. статья В. Жирмунского] / М. К. Азадовский. — Москва : Учпедгиз, 1958. — Т. 1. — 479 с.
2. Болтарович З. Україна в дослідженнях польських етнографів XIX ст. / З. Болтарович. — К. : Наук. думка, 1976. — 139 с.
3. Вернюк Я. С. Формування та становлення фольклористики на Волині у XIX — на початку XX ст.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. ... 10.01.07 "Фольклористика" / Я. С. Вернюк. — Київ, 2003. С. 1. — Електронний ресурс : http://librar.org.ua/sections_load.php?s=philology&id=4294&start=1
4. Польова О. Л. Вивчення духовної і матеріальної культури населення Волині польськими дослідниками XIX ст. / О. Л. Польова // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. — Вип. 10. — 2012. Електронний ресурс : http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/pvvp/istor/2012_10/R3/Polyova.pdf
5. Пылин А. Н. История русской этнографии / А. Н. Пылин. — Санкт-Петербург : Тип-я М. М. Стасюлевича, 1891. — Т. 3 : Этнография малорусская. — 425 с.
6. Семенюк Л. Дослідження фольклору Волині у XIX–XX ст. // Волинь у житті та творчості письменників : зб. наук. пр. / автор-упоряд. Н. Г. Сташенко. — 2-ге вид, доп. і перероб. — Луцьк : РВВ "Вежа" ВДУ ім. Лесі Українки ; ПВД "Твердиня", 2007. — С. 71–75.
7. Сумцов Н. Современная малорусская этнография / Н. Сумцов // Киевская старина. — 1896. — Т. 54. — С. 138–143.
8. Юзвенко В. А. Українська народна поетична творчість у польській фольклористиці XIX ст. / В. А. Юзвенко. — Київ: Вид-во АН УРСР, 1961. — 132 с.
9. Ярмошик І. Польська історіографія 1800–1939 рр. суспільно-політичного і культурно-духовного розвитку Волині / І. Ярмошик. — Житомир : Волинь, 2010. — 512 с.
10. Dzieła wszystkie Oskara Kolberga: informator wydawniczy [oprac. Tekstu Bogusław Linette et. Al., przekład Jan Krauze]. — Poznań: Polskie Tow. Ludoznawcze. Redakcja Dzieł Wszystkich Kolberga, 1991. — 142 s.
11. Górski R. Oskar Kolberg. Zarys życia i działalności / R. Górski. — Warszawa : LSW, 1974. — 286 s.
12. Kolberg O. Do redakcji "Ruchu Muzycznego" / O. Kolberg // Ruch Muzyczny. — 1859. — № 22. — S. 193.
13. Kolberg O. Korespondencja Oskara Kolberga. Cz. 1 (1837–1876) / O. Kolberg // Dzieła wszystkie. — T. 64. — Wrocław–Poznań: PTL, 1965. — 696 s.
14. Kolberg O. Korespondencja Oskara Kolberga. Cz. 2 (1877–1888) // Dzieła wszystkie / O. Kolberg. — T. 65. — Wrocław–Poznań: PTL, 1966. — 740 s.
15. Kolberg O. Korespondencja Oskara Kolberga. Cz. 3 (1883–1890) / O. Kolberg // Dzieła wszystkie. — T. 66. — Wrocław–Poznań: PTL, 1969. — 896 s.
16. Kolberg O. Pokucie. Cz. 2 / O. Kolberg // Dzieła wszystkie. — T. 30. — Wrocław–Poznań: PTL, 1963. — 300 s.
17. Kolberg O. Wołyń. Obrzędy, melodie, pieśni / O. Kolberg // Dzieła wszystkie. — T. 36. — Z brulionów pośmiertnych przy współudziale S. Fiszera i F. Szopskiego wydał J. Tretiak. — Wrocław–Poznań: PTL, 1964. — 452 s. (Reedycja fotooffsetowa, pierwodruk: Kraków 1907).
18. Kolberg O. Wołyń. Suplement do t. 36 / O. Kolberg // Dzieła Wszystkie. — T. 84. — Poznań, 2002. — 506 s.
19. Kopernicki I. Charakterystyka tek Kolbergowskich. Rękopis w Archiwum Muzeum Etnograficznego w Krakowie, sign. 191, k. 17.
20. Kopernicki I. Oskar Kolberg / I. Kopernicki. — Kraków : Jagel. bibl., 1889. — 157 s.
21. Lam S. Oskar Kolberg. Żywot i praca / S. Lam. — Lwów : Jakubowski, 1914. — 96 s.
22. Millerowa E. Oskar Kolberg (1814–1890) / E. Millerowa, A. Skrukwa // Dzieje folklorystyki polskiej 1864–1918 / [pod red. H. Kapelus i J. Krzyzanowskiego]. — Warszawa : ISW, 1982. — S. 25–103.
23. Polska jej dzieje i kultura od czasów najdawniejszych do chwili obecnej. Tom 3 od roku 1796–1930. — Warszawa : Nakładem księgarni Trzaski, Ewerta i Michalskiego, 1927. — 669 s.

Iryna Zbyr*

History of creation Oscar Kolberg's collection "Volyn. Rituals, melodies, songs"***

The article reviews the history of creation Oscar Kolberg's collection "Volyn" based not only on the material of scientist's epistolary heritage and foreword to collection "Volyn", but also with some investigations, monographs, articles Ukrainian and Polish researchers and the Additional volume to the collection "Volyn", emphasizing its integrity.

Key words: Oscar Kolberg, collection "Volyn", folklore, folklore-ethnographical materials, regional research, region.

* PhD Professor, Department of Ukrainian Studies, Hankuk University of Foreign Studies.

** This work was supported by Hankuk University of Foreign Studies Research Fund of 2013.